

Філософія

УДК: 340.134:347.963(4)(477).

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17256102>**Європейський простір адвокатської етики та його вплив на адвокатуру
України****Лаврівський Вадим Вадимович,**

адвокат, аспірант кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, факультету соціології та управління, Запорізького національного університету, м. Запоріжжя, Україна, <https://orcid.org/0009-0001-6070-5948>

Прийнято: 18.09.2025 | Опубліковано: 30.09.2025

***Анотація:** У статті виокремлюється спільне та відмінне двох систем норм адвокатської етики - Європейського Союзу і України, розглядається проблема впливу стандартів європейської етики адвокатської діяльності на український формат адвокатської етики. Актуальність дослідження впливу європейських стандартів адвокатської етики на український аналог обумовлена необхідністю просування України до Європейського Союзу і використанням ідейних настанов європейської моделі етики адвокатів в національному форматі адвокатської етики. Метою дослідження виступає порівняльний аналіз тлумачення основних принципів адвокатської етики в спільнотах адвокатів ЄС та України, виокремлення основних ліній впливу європейських стандартів поведінки адвоката на українські Правила адвокатської етики. Методологічний дизайн дослідження базується на системному, компаративному, діалектичному, соціокультурному, історико-*

філософському методах. В сукупності вони дозволяють з'ясувати спільне та відмінне в нормах адвокатської етики ЄС та України, показати вплив європейських настанов поведінки адвокатів на український формат адвокатської етики. Робиться висновок про європейську спрямованість ідейних настанов Правил адвокатської етики України, їх послідовність європейським цінностям облаштування сучасного суспільства та організації адвокатури як необхідної складової організації суспільного життя. Але українські Правила адвокатської етики мають ширшу структуру, присутня докладна деталізація можливих обставин діяльності адвоката, європейський Кодекс поведінки адвоката - більш лаконічний і спрямований на вирішення загальних випадків адвокатської практики. Спільними рисами є використання загальних принципів адвокатської етики (незалежність, конфіденційність, доброчесність, лояльність); спрямованість на захист прав людини, сприяння верховенству права; конфіденційність розглядається як обов'язок адвоката, порушення якого веде до дисциплінарної відповідальності. Правила адвокатської етики України розглядають Кодекс ССВЕ як додаткове джерело норм. Відмінності між Кодексом поведінки адвоката ССВЕ та Правилами адвокатської етики України торкаються взаємодії з іноземними адвокатами. Кодекс ССВЕ регулює поведінку при транскордонній діяльності, а Правила адвокатської етики України визнає ССВЕ як орієнтир у міжнародній практиці, але не регулює її безпосередньо. Норми Кодексу ССВЕ носять рекомендаційний характер, але визнаються в багатьох країнах, норми Правил адвокатської етики України обов'язкові для всіх адвокатів України. Зазначається, що втілення в тканину Правил адвокатської етики України європейських етичних норм адвокатської діяльності сприяє подальшому просуванню країни в лоно Європейського Союзу та соціально-конструктивним відносинам українських адвокатів з адвокатами європейського політико-економічного простору.

Ключові слова: філософія, людина, адвокатська діяльність, кодекс поведінки адвоката, європейський простір адвокатської етики, адвокатура України

European area of advocacy ethics and its impact on the Ukrainian Bar Association

Vadim Lavrivsky,

PhD student, Department of Philosophy, Public Administration and Social Work,
Faculty of Sociology and Management, Zaporizhzhia National University,
Zaporizhzhia, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0001-6070-5948>

Abstract. *The article identifies the common and distinctive features of two systems of advocacy ethics norms - the European Union and Ukraine, and considers the problem of the influence of European legal ethics standards on the Ukrainian format of legal ethics. The relevance of the study of the influence of European advocacy ethics standards on the Ukrainian analogue is due to the need for Ukraine to advance towards the European Union and the use of the ideological guidelines of the European model of legal ethics in the national format of advocacy ethics. The aim of the study is a comparative analysis of the interpretation of the basic principles of lawyer ethics in the EU and Ukrainian lawyer communities, identifying the main lines of influence of European standards of lawyer conduct on the Ukrainian Rules of advocacy ethics. The methodological design of the study is based on systemic, comparative, dialectical, socio-cultural, historical and philosophical methods. Taken together, they allow us to clarify the common and different in the norms of lawyer ethics of the EU and Ukraine, to show the influence of European guidelines for the conduct of lawyers on the Ukrainian format of lawyer*

ethics. The conclusion is made about the European orientation of the ideological guidelines of the Rules of advocacy ethics of Ukraine, their consistency with the European values of the arrangement of modern society and the organization of the bar as a necessary component of the organization of public life. But the Ukrainian Rules of advocacy ethics have a broader structure, there is a detailed description of the possible circumstances of the lawyer's activity, the European Code of Conduct of a Lawyer is more concise and aimed at resolving general cases of lawyer practice. Common features are the use of general principles of advocacy ethics (independence, confidentiality, integrity, loyalty); focus on protecting human rights, promoting the rule of law; confidentiality is considered a duty of a lawyer, the violation of which leads to disciplinary liability. The Rules of advocacy ethics of Ukraine consider the CCBE Code as an additional source of norms. The differences between the CCBE Code of Conduct for Lawyers and the Rules of Lawyer Ethics of Ukraine concern interaction with foreign lawyers. The CCBE Code regulates behavior in cross-border activities, and the Rules of advocacy ethics of Ukraine are recognized by the CCBE as a reference point in international practice, but do not regulate it directly. The norms of the CCBE Code are of a commendatory nature, but are recognized in many countries, the norms of the Rules of advocacy ethics of Ukraine are mandatory for all lawyers of Ukraine. It is noted that the implementation of European ethical norms of lawyer activity into the fabric of the Rules of advocacy ethics of Ukraine contributes to the further advancement of the country into the bosom of the European Union and to socially and constructive relations of Ukrainian lawyers with lawyers of the European political and economic space.

Keywords: *philosophy, person, advocacy, code of conduct for lawyers, European space of advocacy ethics, Ukrainian bar.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження впливу європейських стандартів адвокатської етики на український аналог

обумовлена необхідністю просування України до Європейського Союзу і використанням ідейних настанов європейської моделі етики адвокатів в національному форматі етики адвокатів. Тенденцією розвитку суспільних відносин в останні десятиліття є їх регіоналізація в нормативно-правовому аспекті. В цьому плані європейські агенції та професійні осередки при розробці національних правових норм відштовхуються від кодексів, встановлених в спільному соціальному, в даному випадку, в європейському просторі. Для Правил адвокатської етики України (затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року, зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 2019 року 15 лютого 2019 року) таким каноном виступає Кодекс поведінки європейських адвокатів РАПЮТЕС (Рада адвокатських палат і юридичних товариств Європи). Зазначимо, що Кодекс поведінки європейських адвокатів був спочатку прийнятий на пленарній сесії Ради адвокатських палат та юридичних товариств Європи (РАПЮТЕС, англ. - CCBE) 28 жовтня 1988 року [6]. В подальшому в його текст неодноразово вносились зміни і станом на вересень 2025 року на офіційному сайті Ради адвокатських палат і юридичних товариств Європи викладений Кодекс поведінки європейських адвокатів CCBE (РАПЮТЕС) в редакції 2021 року. Цей варіант пропонується національним версіям адвокатської етики як *модельний (зразковий)* варіант тих чи інших принципів (статей) адвокатської етики, які були сформовані в період з 2017 по 2021 роки. Тому саме цей варіант Кодексу поведінки європейських адвокатів CCBE (РАПЮТЕС) [15] ми проаналізуємо в аспекті їх ідейного впливу на Правила адвокатської етики України [10] в даній статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема адвокатської етики в європейському та національному просторі, їх змістовна наповненість в процесі становлення знайшла зображення в роботах таких фахівців досліджуваної теми як І.Адамова [1], В. Святоцька [12], Я. Фляжнікова [14].

Так, зокрема в статті В. Святоцької дається аналіз змісту понять «міжнародні стандарти адвокатури», «міжнародні принципи адвокатури», визначено зміст міжнародних принципів організації та діяльності адвокатури. Наукова розвідка Я. Фляжнікової присвячена аналізу європейського досвіду правового регулювання професійної етичної поведінки адвоката. Вона слушно зазначає: «Європейський досвід правового регулювання професійної етичної поведінки адвоката є важливим та необхідним для будь-якої цивілізованої спільноти, а його позитивні характеристики можуть стати корисними для реформації чинного законодавства України»[14, с.173]. В дослідженні І. Адамової розглядається зарубіжний досвід здійснення адвокатської діяльності та його адаптація до вітчизняної системи адвокатури. Авторка досліджує моделі адвокатської діяльності в країнах Європи та США. Особливу увагу приділено організаційним формам адвокатури, системам контролю, етичним стандартам та цифровізації юридичних послуг [1, с.450-460]. Принципи адвокатської етики розглядаються в працях таких науковців як С. Вілков (орієнтир на добропорядність в адвокатській етиці) [5], Ю. Загуменна та Е. Наджафлі [7] (принципи адвокатської діяльності в Україні), С. Бандурка (спільна діяльність адвокатури і громадськості в захисті прав і свобод людини) [2], В. Заборовський (моральні принципи адвокації) [8]. Дослідження А. Романової присвячено аналізу особливостей дотримання та відповідальності адвоката за порушення норм адвокатської етики особливості дотримання та відповідальності за їх порушення [11]. В своїй статті дослідниця Н. Бочуляк розглядає незалежність як домінанту адвокатського самоврядування і як необхідну складову соціального буття сучасної адвокатури [4]. Філософські засади адвокатської етики в соціокультурному контексті аналізує дослідниця К. Ткаченко [13]. Серед закордонних праць, що торкаються зазначеної теми, можна виділити такі ґрунтовні дослідження етики права ЄС як робота Маркуса Фрішхута «Етичний дух права ЄС» (The Ethical Spirit of EU Law)[16]

(автор досліджує, чи існує в праві ЄС внутрішній “етичний дух”, тобто сталі моральні принципи, що пронизують законодавство та судову практику ЄС) та книга «Провідні роботи з адвокатської етики» (Leading Works in Legal Ethics) під редакцією Джуліана Уебба [17]. Зокрема, в останній праці розглядаються ключові концепції адвокатської етики, включаючи європейський контекст, роль адвоката в суспільстві, моральні дилеми та професійні стандарти адвокатської професії [17].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вище перелічені праці розглядали норми адвокатської етики в рамках правового аналізу, досліджували стандарти організації та професійної діяльності адвокатури в європейському та національному просторі, спираючись іноді на фрагментарний, поверховий опис спільних чи відмінних рис Кодексу ССВЕ та Правил адвокатської етики України чи на застарілі нормативно-правові акти. Поза увагою дослідників залишився порівняльний аналіз між Кодексом поведінки європейських адвокатів і Правилами адвокатської етики України, порівняльний аналіз тлумачення основних принципів адвокатської етики в спільнотах адвокатів Європи та України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Метою дослідження виступає порівняльний аналіз тлумачення основних принципів адвокатської етики в спільнотах адвокатів ЄС та України, виокремлення основних ліній впливу європейських стандартів поведінки адвоката на українські Правила адвокатської етики. *Методологічний дизайн* дослідження базується на системному, компаративному, діалектичному, соціокультурному, історико-філософському методах. В сукупності вони дозволяють з’ясувати спільне та відмінне в нормах адвокатської етики ЄС та України, показати вплив європейських настанов поведінки адвокатів на український формат адвокатської етики. Філософський формат дослідження зазначеної теми передбачає звернення до аналізу сутнісних характеристик

основних принципів адвокатської етики в ЄС та в українському суспільстві, щоби визначити подальший простір щодо вдосконалення вітчизняної адвокатської етики.

Завдання статті:

1. Відповідно до змістовного наповнення Кодексу поведінки адвокатів ССВЕ (РАПЮТЕ) та Правил адвокатської етики України шляхом порівняння виокремити основні *спільні лінії* в тлумаченні норм адвокатської етики.
2. Охарактеризувати *змістовну специфіку* основних категорій адвокатської етики в європейському та українському форматі.
3. Виокремлення *відмінних рис* в адвокатській етиці ЄС та України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Уніфікація правових, етичних норм та регуляторів адвокатської діяльності в європейському просторі розпочалась в Європі ще в 80 роках минулого століття. Адвокатська спільнота Європи в 1960 році заснувала ССВЕ (Council of Bars and Law Societies of Europe) - Раду адвокатських палат і юридичних товариств Європи (РАПЮТЕ) для представлення інтересів юридичної професії в Європі. Виникнення Європейського Союзу, створеного у 1950-х роках, обумовило необхідність у єдиній етичній базі адвокатської діяльності у зв'язку з розширенням транскордонної юридичної практики та гармонізацією правових стандартів у рамках Європейського Союзу. ССВЕ (Рада адвокатських палат і юридичних товариств Європи) об'єднує понад 1 мільйон адвокатів з 46 країн і активно бере участь у формуванні правової політики Європи, зокрема в питаннях адвокатської етики, цифровізації правосуддя, доступу до правової допомоги тощо [3].

Які ж *етапи* в своєму становленні пройшов Кодекс поведінки європейських адвокатів РАПЮТЕ (Ради адвокатських палат і юридичних

товариств Європи)? В 1998 році було прийнято першу версію Кодексу поведінки адвокатів Європи, в якій викладаються основоположні принципи, адвокатської етики. В 2006 році Кодекс поведінки європейських адвокатів ССВЕ (РАПЮТЕ) переглядається з метою зобразити зміни у правовому середовищі Європи та внести більшу чіткість та ясність до обов'язків юристів. На офіційному сайті Ради адвокатських палат і юридичних товариств Європи (ССВЕ - РАПЮТЕ) станом на 13 09 2025 викладено Кодекс поведінки європейських адвокатів ССВЕ (РАПЮТЕ) в редакції 2021 року, який пропонується національним версіям адвокатської етики *модельний (зразковий)* варіант тих чи інших принципів (статей) адвокатської етики, які були остаточно сформовані в період з 2017 по 2021 роки. Тому в цій статті саме цей варіант Кодексу поведінки європейських адвокатів ССВЕ (РАПЮТЕ) [15] і його змістовні лінії ми порівняємо з основними принципами Правил адвокатської етики України. Відзначимо, що на становлення Правил адвокатської етики в Україні вплинуло багато факторів - історичних, соціальних, ідейних. Формування адвокатської етики в Україні - це тривалий та багатоступеневий процес, що охоплює як історичні впливи, так і сучасні правові трансформації. Можна виокремити наступні етапи становлення адвокатської етики: - *історичне підґрунтя формування адвокатської етики (XIV–XIX століття); - формування професійної етики в СРСР; початок незалежного етичного регулювання в Україні (1990–1999 роки); міжнародна інтеграція та оновлення Правил адвокатської етики (2000–2020 роки); проникнення в тканину Правил адвокатської етики України сучасних новел (2020 рік - дотепер)[9].*

Як ми бачимо, становлення вітчизняної адвокатської етики відбиває довготривалий процес поступової еволюції правової культури України. Чинний варіант Правил адвокатської етики України затверджено Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року і на цей час Правила

адвокатської етики діють зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року [10]. Зазначимо, що Кодекс поведінки європейських адвокатів також пройшов тривалий період становлення та удосконалення. Його перший базисний, основоположний варіант був прийнятий на пленарній сесії Ради адвокатських асоціацій та правових товариств Європи (CCBE - Council of Bars and Law Societies of Europe) ще 28 жовтня 1988 року. Подальші його зміни відбувалися 28 листопада 1998 року, 6 грудня 2002 року, 19 травня 2006 року, а також в 2017 і в 2021 роках. Метою Кодексу виступало завдання уніфікувати етичні стандарти для адвокатів, які здійснюють діяльність у межах Європейського політико-економічного простору. Кодекс поведінки європейських адвокатів РАПЮТЕС (далі по тексту - Кодекс) складається з преамбули та 6 розділів і викладено на 25 сторінках [15]. А Правила адвокатської етики України (далі по тексту - Правила) складаються з 11 розділів та 70 статей [10].

В Преамбулі Кодексу перш за все зазначається, що адвокати відіграють центральну роль у здійсненні правосуддя в країні. “Вони захищають права громадян, надаючи їм допомогу та представляючи їхні інтереси, а також забезпечують зв'язок між громадянами та судами. У цій якості вони відіграють ключову роль у забезпеченні довіри громадськості до дій судів, місія яких є основною в демократичній системі, що ґрунтується на верховенстві права” [15, с. 4]. Рада адвокатських палат і юридичних товариств Європи (РАПЮТЕС) вважає, що Кодекс поведінки європейських юристів встановлює загальні правила, що застосовуються до всіх юристів з Європейського Союзу, Європейської економічної зони, Швейцарської Конфедерації та Сполученого Королівства, а також асоційованих країн та країн-спостерігачів, незалежно від їх приналежності до адвокатської асоціації або юридичної асоціації щодо їх транскордонної практики. Зазначимо, що Рада адвокатських палат і юридичних товариств Європи (CCBE) є міжнародною некомерційною

асоціацією, що об'єднує адвокатські палати країн ЄС та Європи загалом. Україна представлена в РАПЮТЕ через Національну асоціацію адвокатів України (НААУ), яка є офіційним членом РАПЮТЕ (ССВЕ). Завдяки цьому українські адвокати можуть брати участь у європейських професійних дискусіях адвокатів, отримувати підтримку та доступ до міжнародних правових стандартів. РАПЮТЕ активно підтримує українських адвокатів, особливо після початку повномасштабної війни, зокрема через рекомендації щодо визнання кваліфікації українських адвокатів у країнах Європейського Союзу (ЄС). Сумісна діяльність РАПЮТЕ та НААУ сприяла розробленню професійних документів, потрібних Україні для вдосконалення адвокатури і адвокатської етики, а також веде до спрощення доступу українських адвокатів до юридичної практики в Європі. В Преамбулі Правил зазначається, що вони “мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві” [10]. Підкреслюється, що Правила слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при практичному узгодженні своїх багатоманітних, професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" та іншими законодавчими актами, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката, що корелюється з вимогами Преамбули європейського Кодексу.

Перший розділ основної частини Кодексу називається “Зразкова стаття про незалежність” (Model Article on Independence). В цьому розділі аналізується такий принцип адвокатської діяльності як *незалежність*. Як же тлумачиться цей принцип в Кодексі? Пропонується розуміти незалежність як обов'язковий принцип адвокатської діяльності, тобто проголошується

незалежність адвоката та свобода адвоката вести справу клієнта. Кодекс підкреслює, що адвокат повинен бути політично, економічно та інтелектуально вільним у здійсненні своєї діяльності з консультування та представництва клієнта. Згідно Кодексу адвокат повинен бути незалежним від держави та інших впливових інтересів; якщо адвокат хоче користуватися довірою третіх осіб та судів, він також повинен залишатися незалежним від свого клієнта. Кодекс поведінки європейських адвокатів підкреслює, що “незалежність необхідна: для того, щоб адвокати могли належним чином захищати клієнтів від держави та для захисту адвокатів від ототожнення з клієнтами, для побудови довіри між адвокатами та їхніми клієнтами, для збереження верховенства права”[15, с. 6]. Під час здійснення своєї професії адвокат повинен бути незалежним, вільним від впливу, який може виникати і з його особистих інтересів або в результаті зовнішнього тиску. Незалежність згідно Кодексу означає, що адвокати: - можуть вільно подорожувати та консультуватися зі своїми клієнтами як у своїй країні, так і за кордоном; - не повинні зазнавати погроз судового переслідування або адміністративних, економічних чи інших санкцій за будь-які дії, вжиті відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етики; - повинні бути вільними від зовнішнього тиску; - не повинні поступатися своїми професійними стандартами, щоб догодити клієнту, суду, третім особам або органам державної влади [15, с.7].

Як же незалежність адвоката трактується в Правилах? Ця проблема в українському форматі розглядається в Розділі II, в статті 6 Правил, де дається така сама настанова тлумачення незалежності, як і в європейському Кодексі. Зокрема підкреслюється, що для належного здійснення адвокатської діяльності необхідна “максимальна незалежність адвоката у виконанні своїх професійних прав і обов'язків, що передбачає його свободу від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в його діяльність з надання

професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту або представництва клієнта, зокрема з боку державних органів, політичних партій, інших адвокатів тощо, а також від впливу своїх особистих інтересів”[10].

Наступна проблема, яка розглядається в другому розділі Кодексу поведінки європейських адвокатів, присвячена *проблемі конфлікту інтересів*. Назва другого розділу - Зразкова стаття про конфлікт інтересів (Model Article on Conflict of Interests). В ньому зазначається, що адвокат не може: - допомагати або діяти від імені двох або більше клієнтів, якщо існує конфлікт між інтересами цих клієнтів; - або якщо існує конфлікт між інтересами його клієнта та його власними інтересами; - або якщо адвокат розглядав справу як державний службовець, або як суддя, арбітр чи посередник; - або як особа, що вирішує спори в будь-якій іншій формі альтернативного вирішення спорів [15, с. 8]. В Кодексі підкреслюється, що тільки адвокату, який вільний від будь-яких конфліктів інтересів, довіряє клієнт і у громадському сприйнятті від адвоката очікується уникнення навіть найменшої видимості представництва конфлікту інтересів. Тільки так адвокат, згідно Кодексу, здатний надавати правову допомогу, яка потрібна клієнту. Проблема конфлікту інтересів тісно пов'язана з іншими центральними ключовими принципами юридичної професії і адвокатської етики, такими як конфіденційність та незалежність. В Кодексі підкреслюється, що адвокату не лише забороняється надавати допомогу клієнту, якщо дійсно існує конфлікт інтересів, але й ця заборона діє і у випадках, якщо існує значний ризик виникнення конфлікту інтересів у майбутньому, тому адвокат зобов'язаний постійно оцінювати конфлікт інтересів [15, с. 8]. Тепер проаналізуємо як ця проблема вирішується в Правилах. Вона розглядається в статті 9 (Неприпустимість конфлікту інтересів) Правил. Згідно цій статті дається майже також саме пояснення конфлікту інтересів, під яким в Правилах “слід розуміти суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками

перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності” [10]. В Правилах щодо проблеми неприпустимості конфлікту інтересів пропонується така нова щодо Кодексу вимога як одержання письмового погодження адвоката з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, або якщо інтереси клієнта суперечать власним інтересам адвоката.

Важливим питанням європейського Кодексу виступає *проблема конфіденційності*, яка як принцип адвокатської етики розглядається в третьому розділі (Model Article on Confidentiality) Кодексу поведінки європейських юристів [15, с.12]. Конфіденційність, згідно Кодексу, повинна розглядатися необмеженою в часі і вона залишається чинною навіть після припинення дії договору з клієнтом. Незалежно від джерела інформації, що надається адвокату його клієнтом або отримується адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності, адвокату треба знати, що конфіденційність повинна поширюватися на будь-яку інформацію про клієнта та його справу довічно. Конфіденційність охоплює, без обмежень, усну, цифрову та письмову інформацію. “Конфіденційність також поширюється на всі документи, підготовлені адвокатом, на всі документи, передані адвокатом своєму клієнту, та на всі повідомлення між ними”[15, с.13]. Допускається ситуація, коли адвокат має право розголошувати конфіденційну інформацію. Це стосується ситуацій, в яких виникає провадження між адвокатом та його клієнтом або у провадженні проти адвоката. Але тільки за умови, що таке розкриття необхідне для такого провадження та існує прямий зв'язок між таким провадженням та отриманням адвокатом такого доручення від свого клієнта. Провадження включають судові, адміністративні, професійні та альтернативні процедури врегулювання спорів. Також, згідно Кодексу, адвокат повинен забезпечити, щоб всі, з ким він співпрацює під час здійснення

свої професійної діяльності, дотримувалися конфіденційності протягом всього життя [15, с.14-15].

Як же ця проблема розглядається в Правилах ? Відповідно до статті 10 (Конфіденційність) Правил збереження адвокатом конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується" [10]. В українському форматі тлумачення конфіденційності підкреслюються такі поняття як *право* та *обов'язок* адвоката щодо цієї норми адвокатської етики. Також в Правилах на відміну від Кодексу вживається і термін "адвокатська таємниця. Вважається, що поняття «конфіденційна інформація» (*attorney-client privilege*) є скоріше американським поняттям, що проникло в європейську адвокатську лексику. Тому в Кодексі застосовується тільки це поняття. Але в національних правилах і кодексах адвокатської етики, зокрема, в Правилах адвокатської етики України, вживаються поняття і "таємниця" і "конфіденційність".

Наступним питанням Кодексу є *проблема відносин з клієнтами*. Цей аспект адвокатської етики розглядається в четвертому розділі документу (Model Article on Relations with Clients). Виокремлюються такі аспекти: - вимога до адвоката діяти в найкращих інтересах клієнта; - вимога до компетентності та навичок адвоката; - вимога ретельності (реагування, доступності) адвоката;- вимога дотримуватися адвокатом рішень клієнта щодо цілей юридичного представництва та ведення справи; - заборона сприяння у протиправній діяльності; - спілкування з протилежними сторонами; - припинення представництва;- вручення документів після припинення дії

доручення;- обов'язок інформувати про наявність правової допомоги [15, с.16-21]. В Правилах адвокатської етики України цей аспект адвокатської діяльності розглядається в третьому розділі в статтях 14 - 41. На основі етичних настанов Кодексу в Правилах дається детальний опис різноманітних сторін взаємин адвоката з клієнтом. Визначаються змістовно підстави для надання адвокатом правової допомоги, особи, від яких адвокат може прийняти доручення на надання професійної правничої (правової) допомоги, вказується на необхідність дотримання принципів компетентності та добросовісності під час прийняття адвокатом доручення клієнта, інформування адвокатом клієнта щодо ведення дорученої йому справи. Правила слідують настанові Кодексу щодо заборони адвокату приймати доручення, якщо результат, якого бажає клієнт, або засоби його досягнення, на яких клієнт наполягає, є протиправними чи доручення клієнта виходить за межі професійних прав і обов'язків адвоката. Вже на стадії прийняття доручення клієнта адвокат згідно Правил повинен дотримуватися принципу неприпустимості конфлікту інтересів. Правила адвокатської етики України розглядають більш широке коло випадків відносин з клієнтом ніж в Кодексі і навіть пропонують етичні аспекти відносин адвоката з недієздатним (обмежено, частково дієздатним) клієнтом, а також обов'язки адвоката при розірванні договору з клієнтом.

Значне місце в Кодексі поведінки європейських адвокатів ССВЕ займає *проблема гонорару адвоката*. Вона розглядається в п'ятому розділі Кодексу (Model Article on Fees). Європейська модель визначення гонорару адвокатів ґрунтується перш за все на принципі свободи адвоката домовлятися про оплату з клієнтом. Також, висувається вимога щодо визначення розміру гонорару або принаймні окреслення факторів, які будуть використовуватися при розрахунку гонорару, до початку надання юридичних послуг. Йде мова в Кодексі і про вимогу про те, що гонорар адвоката має бути розумним. Останнє можна трактувати як врахування адвокатом фінансових можливостей та

ресурсів клієнта. Адвокат повинен укласти з клієнтом лише ті угоди про гонорар, які є законними та які адвокат вважає відповідними потребам та інтересам клієнта. При цьому треба визначати фактори, які можуть бути враховані при встановленні розміру оплати за адвокатську роботу. Акцентується в Кодексі увага на тому, що судові витрати та збори має нести клієнт, а відсутність оплати адвокату за його працю є підставою для розірвання доручення. Висувається також заборона на розподіл гонорарів з особами, які не є юристами [15, с.23]. В українських Правилах детально визначається обставини визначення гонорару і проглядається вплив європейського Кодексу. Так, в Правилах (стаття 18 - Гонорар) також підкреслюється, що адвокат має право у розумних межах визначати розмір гонорару, виходячи із власних міркувань, але розмір гонорару визначається за погодженням адвоката з клієнтом. Порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата тощо), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення визначаються в договорі про надання правової допомоги. Але якщо адвокат надає безоплатну правову допомогу, то тоді він отримує винагороду виключно за рахунок держави у порядку та розмірах, встановлених законодавством. Це підкреслює підтримку державою адвокатської праці та можливість кожній людині мати правий захист своїх прав, свобод та інтересів незалежно від фінансового становища [10].

В останньому розділі Кодексу поведінки європейських адвокатів CCBE - (Model Article on Relations between Lawyers) - розглядається проблема взаємин між адвокатами. Зазначається, що адвокати повинні поводитися так, щоб інші адвокати, і зокрема їхні опоненти, та керівництво їхньої адвокатської колегії, могли завжди їм довіряти. Адвокати повинні ставитися один до одного з повагою. Якщо адвокат доручає колезі діяти від імені клієнта в певній справі, то він не має жодних етичних зобов'язань щодо сплати гонорару такого колеги понад те, що може вимагатися законом [15, с.25]. В українських Правилах

адвокатської етики проблемі відносин між адвокатами присвячений Розділ VI Правил. В ньому розглядаються загальні етичні засади взаємин між адвокатами (стаття 50), окремі етичні аспекти взаємин між адвокатами (стаття 51) та допустимі форми реагування адвоката на незаконні або неетичні дії іншого адвоката (стаття 52). Зазначається, що відносини між адвокатами повинні будуватися на засадах взаємної поваги, дотримання професійних прав адвокатів та гарантій професійної діяльності, слідування принципам адвокатської діяльності, передбаченим Законом України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність", Правилами, рішеннями З'їзду, актами РАУ (Рада адвокатів України), НААУ Підкреслюються, що адвокат України має також визнавати професійний статус адвокатів іноземних держав, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні згідно із Законом України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність", та ставитись до них з повагою. В Правилах також розлого ніж в Кодексі даються настанови щодо відносин адвоката при здійсненні професійної діяльності з іншими органами та особами (Розділ V); визначено норми адвокатської етики в громадській, науковій та публіцистичній діяльності адвоката (Розділ VII).

В Правилах адвокатської етики України на відміну від європейського Кодексу докладно даються настанови щодо дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет (Розділ VIII). Участь адвоката у соціальних мережах інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати чи коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Але використання адвокатом соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинно відповідати принципам незалежності, професійності, відповідальності, чесності, стриманості та коректності, гідності, недопущення

будь-яких проявів дискримінації, толерантності та терпимості, корпоративності та збереження довіри суспільства, конфіденційності [10].

Висновки із цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку.

Отже, можемо зробити висновок про європейську спрямованість ідейних настанов Правил адвокатської етики України, їх послідовність європейським цінностям облаштування сучасного суспільства та організації адвокатури як необхідної складової організації суспільного життя. Але українські Правила мають ширшу структуру, присутня докладна деталізація можливих обставин адвокатської діяльності, європейський Кодекс — більш лаконічний і спрямований на вирішення загальних випадків адвокатської практики. *Спільними рисами* є використання загальних принципів адвокатської етики (незалежність, конфіденційність, доброчесність, лояльність); спрямованість на захист прав людини, сприяння верховенству права; конфіденційність розглядається як обов'язок адвоката, порушення якого веде до дисциплінарної відповідальності. Правила адвокатської етики України розглядають Кодекс ССВЕ як додаткове джерело норм. *Відмінності* між Кодексом поведінки адвоката ССВЕ та Правилами адвокатської етики торкаються взаємодії з іноземними адвокатами. Кодекс ССВЕ регулює поведінку при транскордонній діяльності, а Правила адвокатської етики України визнає ССВЕ як орієнтир у міжнародній практиці, але не регулює її безпосередньо. Норми Кодексу ССВЕ носять рекомендаційний характер, але визнаються в багатьох країнах, норми Правил адвокатської етики України обов'язкові для всіх адвокатів України. Втілення в тканину Правил адвокатської етики України європейських етичних норм адвокатської діяльності сприяє подальшому просуванню країни в лоно Європейського Союзу та соціально-конструктивним відносинам українських адвокатів з адвокатами європейського політико-економічного простору, що не заперечує

подальше вдосконалення відповідно до європейського зразка категоріального кола Правил адвокатської етики України.

Список використаних джерел

1. Адамова І. Х. Зарубіжний досвід здійснення адвокатської діяльності та його адаптація до вітчизняної системи адвокатури // *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. Т. 33. №. 3. С. 450-460. DOI <https://doi.org/10.32631/vca.2024.3.42>.
2. Бандурка С. Спільна діяльність адвокатури і громадськості в захисті прав і свобод людини. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. No 2(10)2024, с. 68-75. DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-2-10-12>.
3. Баконіна О. Обрано нове керівництво Ради адвокатів і юридичних товариств Європи. *Юрліга. Адвокатура*. 23 листопада 2023 року. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/223867_obrano-nove-kervnitstvo-radi-advokativ-yuridichnikh-tovaristv-vropi (дата звернення: 23.07.2025).
4. Бочуляк Н. Незалежність як домінанта адвокатського самоврядування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер.: Юридичні науки. 2019. Вип. 22. С. 12–19.
5. Вілков С. В. Орієнтир на добропорядність: правила адвокатської етики доповненні новим принципом. *Вісник Одеської адвокатури*. Спеціальний випуск: Адвокатська етика. Одеса, 2019. С. 25.
6. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: міжнар. док. від 28.10.1988. База даних Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text (дата звернення: 23.07.2025).

7. Загуменна Ю. О., Наджафлі Е. М. Принципи адвокатської діяльності в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія. Харків: Планета-Прінт, 2020. 276 с.

8. Заборовський В. Моральні принципи адвокатури: загальні положення. Квітень 2024 року. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. № 3(81). С. 191-196. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.81.3.28.

9. Правила адвокатської етики в історичній ретроспективі. URL : <https://radako.com.ua/pravyyla-advokatskoyi-etyky-v-istorychnij-retrospektyvi/> (дата звернення: 23.07.2025).

10. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. і зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року URL: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf> (дата звернення: 23.07.2025).

11. Романова А. Етичні норми у адвокатській діяльності: особливості дотримання та відповідальність за їх порушення. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: "Юридичні науки". № 2 (34), 2022. С. 51-55. DOI <https://doi.org/10.23939/law2022.34.051>

12. Святоцька В. Основоволожні стандарти і принципи організації та діяльності адвокатури у міжнародному просторі // *Law of Ukraine*. 2015. №. 12. С.83-92.

13. Ткаченко К.О. Філософські засади адвокатської етики в соціокультурному контексті: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 – Соціальна філософія та філософія історії. Державний заклад "Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського". Одеса, 2021. 22 с.

14. Фляжнікова Я. Є. Європейський досвід правового регулювання професійної етичної поведінки адвоката. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 5. С. 173–177. DOI <https://doi.org/10.15421/391982>.

15. Model Code of Conduct for European Lawyers 2021. *Council of Bars and Law Societies of Europe*. URL: https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/DEONTOLOGY/DEON_CoC/EN_DEONTO_2021_Model_Code.pdf (дата звернення: 23.07.2025).
16. Frischhut, Markus. *The Ethical Spirit of EU Law*. Springer Cham, 2019. 157 p. DOI <https://doi.org/10.1007/978-3-030-10582-2>.
17. *Leading Works in Legal Ethics*. Edited by Julian Webb. London, Routledge. 2023. 294 p. DOI <https://doi.org/10.4324/9781003015093>